

Tri orjaške hruške.

Spisal *Ivan Stukelj.*

osedov vrt mi je bil že izza mladih dni vedno zanimiv. Tu ni bilo sicer prelepo urejenih gredic s prekrasnimi cveticami, a rasle so med drugim sadnim drevjem tri orjaške hruške, kakršnih bi zaman iskal daleč okolo.

Dozdevalo se mi je, da ta tri drevesa žive z menoj. Ni čuda! Bila so mi skoro ves dan pred očmi. Na eni strani ceste je stala naša hiša, a takoj na nasprotni plati pa sosedov vrt. Stanovali smo v prvem nadstropju, v pritličju so bile strojarske delavnice.

Ko sem zvečer legel k počitku, sem zrl iz postelje na hruške toliko časa, da sem zaspal. Ah, to vam je bilo veselje gledati v jasnih nočeh! Zlate zvezde na temnovišnjem nebu so se lesketale med črnim vejevjem teh velikanskih hrušk. Še krasnejše je bilo, kadar se je vozila luna med njimi. Vse te grčave in krivenčaste veje so se polagoma pretvarjale v žive stvari. Vse bajke, kar mi jih je pripovedovala mamica, so prišle tu v življenje. Čarovito opravljeni kralji in kraljiči, kraljice in kraljične, visokorasle vile, zlobni škрати, dobrovoljni palčki, vsi ti so oživel in se gibali pred menoj. Potem pa sem zaspal in sanjal dalje . . .

In o jutranji zarji, ko so po nebu med temnomodrimi in rdečimi pasovi plavali zlati oblaki, ter se je vsa ta svetloba ostro črtala od temnih vej, se mi je zdelo, da je odprto nebo. Pričakoval sem, da zlatokrili angelci priplo-vejo iz nebes, in goreče sem molil jutranjo molitev . . .

Prišla je zima. Pod hruškami pa se je shajal skoro ves ptičji rod naše vasi, kar ga je ostalo pri nas čez zimo.

Komaj je zaspano zimsko solnce pogledalo izza hriba Osojnika, so se odprla vežna vrata v sosedovi pritlični, mestno opravljeni hiši, in prikazala se je na pragu suha in dolga postava Kordinovega gospoda v visokih škornjih in s čepico na glavi, v rokah držeč več s semenjem napolnjenih vrečic. Tam pod hruškami je imel mizice s strešicami iz smrekovega lubja. Videti je bilo, da vam je to prava pravcata ptičja vas. Vse to je izdeloval Kordin sam. Pušič iz dolge pipe, je nasipaval o zimskih dneh semena na krmišča, ki so bila odločena raznim vrstam ptic, trosil ostanke mesnih jedi, slaščico sinicam, brglezom, kosom in drugim ptičem-mesojedcem. Na dolge droge je navezaval suhih solnčnic, da so jih robkale ptice same.

Gospod Kordin je bil samcat; razen daljnega sorodstva v vasi ni imel nikogar svojih. Vkljub temu pa ni bil nikakršen posebež, pust, nepristopen čudak. Bil je nekdanj profesor na Dunaju. Ko pa je stopil v pokoj, je kupil od svojega sorodnika nekdanjo svojo rojstno hišo z vrtom ter jo predelal tako, da je imela popolnoma mestno lice. Dolgo vrsto let je županoval občini in delil do konca svojih dni rojakom nauke in dobrote. Vnemal jih je za vse dobro in blago, vspodbujal za šolo, da so z njegovo pomočjo postavili lepo šolsko poslopje. Petje vam je ljubil nad vse; znal je tudi izborna citrati. Poleti je pred odprtim oknom dolgo v noč citral in zraven pel. Kako čudno se je ujemal njegov močni, navzlic starosti še vedno čisti glas z milo zvenečimi strunami! Slabe volje ni bil nikdar. Na izprehodih pa je bil zamišljen. Če je srečal človeka, se mu je takoj razjasnil obraz. Gotovo se mu je v življenju pripetilo kaj hudega! Morda ga je ranilo sovraštvo, katero pa je plemeniti mož sedaj vračal — z dobroto . . . A on je molčal o vsem tem, povedal mi je nekdanj samo, zakaj tako ljubi ptice.

* * *

Bilo je nekoč o Božiču. Študiral sem že tedaj srednje šole v mestu in prišel sem domov na praznike. Nekega dne me je povabil gospod Kordin k sebi. Sama sva sedela pri čaju v topli sobici ter se menila to in ono.

Tisto zimo je padlo mnogo snega, in one tri orjaške hruške so stale obložene z vso belo zimsko krasoto, pod njimi pa so ptice kar tropoma stopicale, letale in se preganjale semtertja.

»Huda je zima, a tem krilatcem pod Vašimi hruškami se godi dobro«, omenim gospodu Kordinu.

Ta se nasmehne.

»Da, tako rad strežem ljubkim pticam. Ta ljubezen do njih se mi je zbudila že v mladih letih.«

»Nekdaj je bilo mnogo več ptic pevk nego jih je sedaj«, je nadaljeval gospod Kordin. »Sirovost in pa nevednost sta jih zatirali. Paglavec še ni znal razločno govoriti, a pozimi je že lovil nedolžne ptice. Med temi nevednimi siroveži sem bil tudi jaz. Ko so se začeli pusti in dolgočasni dnevi pozne jeseni, sem pripravljaval iz bezgovih debele razne »stavice« in »žimnice« za ptičji lov. Posebno lahko jih je bilo loviti na žimnice. Na eni deski so se ujele po tri, štiri ptice z nogami v žimne zanjke. Primerilo se je, da se je pozno o mraku ujela kakšna ptica, a ker nisem šel pred nočjo pogledat na žimnico, je zmrznila sirota črez noč. A to ni gnilo mojega trdega srca.

Svoje uboge jetnike sem nastanil med zimska okna. Tu sem jim pripravil šibic, da so skakali po njih. Tudi hrane sem jim preskrbel, zlasti bučnic za sinice in brgleze sem nabiral vso jesen.

V gajbici sem imel tudi nekatere ptice, posebno tiste, ki so mi bile jako všeč.

To vam je bilo med okni in v gajbici letanja in skakanja, čvrčanja in petja, slast mojim očem in ušesom. Da se je število ubogih jetnikov krčilo, mi ni delo dosti. Zaprti hišni zrak jim ni ugajal dolgo in moril jih je zapo-

redoma. Smrti zapadlemu ptičku se je jelo ščeperiti in ježiti perje. Tako je nosil par dni »koš« in — poginil je. To se mi ni zdelo nič hudega. Mislim sem si, da mora tako biti. Srce mi je ostalo še vedno trdo.

Neko zimo sem imel v gajbici dva kalina, samca in samico. Ta je začela hirati. Težko mi je bilo za ljubko ptico. Gledal sem jo, ko je bila v zadnjih trenutkih, ko je čivkajoč pojemala, dokler ni omahnila s šibice in potem strepetala na tleh. Samec je tožno gledal ta prizor; odslej pa ni več pel, od dne do dne je bil klavernejši in črez nekoliko dni je poginil tudi ta siromak. Ginjen sem bil, a vendar ne toliko, da bi nehal loviti ptice.

Mati so se dostikrat jezili, ker nisem mislil na ničesar drugega nego na svoj lov in ujete ptice, ker nisem izvrševal marsikaterega domačega opravila, ki so mi ga naročili. Šiba je pela! Da, še več, odprli so okno in izpustili mi vse ptice. Jokal sem se in drl na vse pretege. A kmalu sem spet naložil polno okno ptic.

Nenadoma pa je prišel konec mojemu ptičjemu lovstvu!

O sv. Tomažu je bil semenj na Vranskem. Oče in mati, hlapec in dekla — vsi so šli na semenj. Ostal sem sam doma z Mreto, ki je že od mladih nog služila pri nas. Bila je pridna delavka, a precej odurna in trdega srca.

»Ti, Martine, danes pa imava lahko pečenko, ko ni očeta in matere doma. Podavi ptice, ko jih imaš toliko, in jaz ti jih bom spekla, da se ti bo cedilo od ustnic!« mi je rekla Mreta in se sirovo smejala, kažoča obe vrsti zdravih zob.

Osupnil sem za nekoliko trenutkov; nisem ji mogel dati odgovora . . .

Mreta je odšla v kuhinjo, jaz pa sem stopil k oknu in sem mislil na ptičjo pečenko, katere še nisem okusil. Neka čudna želja se me je polastila . . .

Velika sinica je v tem trenutku napadla majhno modroglavko ter jo obdelovala s kljunom.

»Aj, čaj, ti bodeš prva!« rečem potihoma, in glas se mi je tresel.

Z drgetajočo roko sem oprezno odprl okno in v hipu sem imel v roki drhtečo ptico; priprl sem zopet okno, da bi mi ne ušle po sobi, ki sem jih vse v tem trenutku zapisal — smrti.

Zamižal sem . . . S palcem in kazalcem sem stisnil ptico za tanki vrat in jo pogledal . . . Stisnil sem jo iznova . . . pogledal zopet — in sinica je presunljivo uprla svoje drobno oko v me — okrutneža . . . Še enkrat sem jo stisnil . . . a potem jo izpustil na tla . . .

Uboga stvar je sfrfotala po tleh, v smrtnih težavah se je vila in premetavala semintja. Ni mogla poginiti, ne vem, ali sem bil spričo razburjenosti toli neroden rabelj, ali je bila ptica tako žilavega življenja.

Padel sem na tla poleg ptice, zatulil grozno in jokal neznano divje ter se valjal po tleh. Zdajci so se odprla vrata, in vstopili so mati, povrnivši se sami pred časom s semnja, nakupivši si potrebnih stvari.

Prestrašeni so me mati izpraševali, kaj mi je, a govoril sem le s tulečim glasom. Slednjič so me nekaj razumeli, nekaj jim je pojasnila Mreta. Vzeli so v roko napol zadušeno sinico, dihali vanjo, potisnili košček masla v kljun, ji z lahkim oljem namazali grlo ter jo dali v gajbico.

A jaz sem jokal dalje, a ne več tako divje. Ozrl sem se na okno k drugim pticam. V hipu sem bil pokonci in sem odprl notranje in zunanje okno. — Z radostnim vzklikom so ptice odletele v svet. S hodničnim rokavom sem si otrl solze in se stisnil k materi, ki so sedeli pri mizi.

»Mama, nobene ptice več ne ujamem!« sem rekel še z napol jokajočim, drhtečim glasom.

Čutil sem se tačas groznega siroveža in okrutneža. Mislil sem si: »Strašno hudobno srce imam. Takega nečem več imeti.«

Spomnil sem se gospoda župnika, ki je z lece spodbujal starše za šolo. Rekel je med drugim tudi to: »V šoli se bistri um in blaži srce. Vaši otroci bodo razumni in dobrega srca, ako jih boste pošiljali v šolo.«

»Dobrega srca hočem biti tudi jaz!«

Bil sem tačas nekaj nad deset let star. Šole še ni bilo v vasi, in župnik je pozimi trikrat v tednu poučeval otroke, kateri so se prostovoljno zato oglašili. Mene ni nauk veselil, a me ni tudi nihče vnmel zanj. V naši hiši ni znal nihče brati, razen očeta, ki so tiskano knjigo za silo črkovali. Takoj drugi dan sem šel z materjo h gospodu župniku.

Začela se je zame šola. Domačini so se čudili moji izpremambi in tudi slutili nje vzrok radi ponesrečene — ptičje pečenke. Z marsikakim pikrim dovtipom so me podražili, a prebil sem vse z moško stanovitnostjo.

Najbolj me je veselilo, da je ozdravela napol zadavljena sinica. Nekega solnčnega dne sem jo izpustil, ko sem bil sam doma. Iz kletke sem jo vzel v roko in iskreno poljubil; sladkootožno mi je bilo pri srcu, ko je ptica z veseljem »čin — čin!« sfrčala skozi okno na srednjo hruško. Dozdevalo se mi je, da je leto za letom ista sinica letala okolo naše hiše.

Odslej pa sem bil nevaren sovražnik vsem »stavicam« in »žimnicam«. Skrivoma sem jih trl in podiral tovarišem, ki si niso dali dopovedati, da je ptičji lov brezumen, da nimajo s tem nobenega pravega veselja, ker ugonablajo le svoje ljube prijateljice.

Drugo zimo pa sem si napravil za ptice krmišča pod temi-le tremi hruškami, in marsikateri dobri tovariš me je v tem posnemal.

Z vso vnemo pa sem se poprijel šolskega uka, in gospod župnik je trdil, da imam dobro glavico, in prigovarjal je staršem toliko časa, da sem šel v Ljubljano v šolo. To ni bilo lahko. Imeli smo le majhno kmetijo. S pomočjo dobrih ljudi in s stradanjem sem se prerival naprej. Ko sem dovršil gimnazijo, sem prišel na Dunaj na vseučilišče in sem se izšolal za profesorja. Mnogo trpkega in bridkega sem prebil na svetu, a povsod sem izkušal ohraniti — dobroto srca . . .«

Dvignila sva kozarca in napila dobroti srca.

Potem, ko sem že ležal v postelji, sem gledal dolgo na orjaške hruške kakor v otroških letih ter mislil na gospoda Kordina, ki ima toliko veselja s krilatimi pevci.

* * *

Davno je že, kar počiva gospod Kordin v hladni gomili pri domači cerkvi. Njegov spomin pa še dandanes živi v srcih hvaležnih njegovih rojakov.

Na prigovarjanje gospoda Kordina sem se izšolal za učitelja. Velikokrat mi je rekel: »Nevedno ljudstvo učiti velja toliko, kakor da deliš kruh lačnim siromakom.«

Slušal sem njegov nasvet.

Črez nekoliko let sem prišel za učitelja v svoj domači kraj. V svoji oporoki je določil gospod Kordin svojo hišo z vrtom v šolske namene.

Vrt je odločen za igrišče šolskim otrokom. Po votlinah, dolbinah, rogovilah treh orjaških hrušk pa še vedno gnezdiijo in vale trščate sinice, skromni meniškiki, vitkorasle modroglavke, šegavi brglezi, lahkokrili ščinkovci, gibke tresorepke in brbljavi škorci. To vam je letanja, čvrčanja in petja; vmes še pritisnejo vsiljivi, kričeči vrabci. Pod hruškami pa se giblje nepokojna šolska mladež, da bi človek oglušil od tega krika in vika.

Hruške so od silne starosti že votle. Prihaja pomlad za pomladjo, a vedno manj je zelenja, še manj pa cvetja na njih. Kadar popiha močnejši veter, tako sumljivo zastočejo stare veje, in marsikatera preperela veja pozimi obtežena s snegom zdrči z glasnim truščem na tla. Bojim se trenutka, ko bodo popolnoma onemogle. Preskrbel sem jim naslednic istega rodu. Zasadil sem jih s šolarji s presrčno željo, da bi tudi te zrastle tako mogočno, da bi tudi še poznejšemu rodu delale toliko veselja, kakor so delale te orjakinje gospodu Kordinu, meni in mojim šolarjem.

V prostih urah tako rad polegam na mehko travo pod njimi. V vrhovih pa tako ljubko šepčejo redki listi kakor bi mi pripovedovali lepo povest o dobroti srca. Gledam tja proti nebu in molim k Večnemu, da bi vsem otrokom, ki so mi izročeni v odgojo, podelil, povečal in ohranil dobroto srca . . .

Pred nevihto.

*Zašumeli lesi,
zašumeli tihi,
kot na koru mi molili
črni bi meniki.*

*Čuvaj, Bog nas silni,
čuvaj naša polja,
naj od njih odvrne točo
sveta Tvoja volja!*

*Čuvaj, Bog nas silni,
čuvaj naše hrame,
da srdita tvoja strela
ognja v njih ne vname!*

*Čuvaj, Bog nam silni,
staje in živino
in pošteno v belih dvorih
našo vso družino.*

*Prve težke kaplje . . .
Že ječe zvonovi,
in njih plaki glas pod nebom
se bori z vetrovi . . .*

Oton Zupančič.

